

Wychowanie jako podstawowe pojęcie i kategoria pedagogiczna

Elżbieta Rogalska

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie wychowania jako podstawowego pojęcia i kategorii pedagogicznej. Istota wychowania zostanie ukazana definicyjnie, w ujęciu różnych autorów, z własnym omówieniem. Pierwsza definicja obejmuje termin wychowania jako " Wychowanie to świadome i celowe działanie pedagogiczne zmierzające do osiągnięcia względnie stałych skutków (zmian rozwojowych) w osobowości wychowanka."¹ Oznacza to, że wychowanie ma za zadanie zmienić osobowość ucznia.

Wychowanie jest jedną z podstawowych kategorii pedagogicznych. Wychowanie według Wincentego Okonia to „świadomie organizowana działalność społeczna, oparta na stosunku wychowawczym między wychowankiem, a wychowawcą, której celem jest wywoływanie zamierzonych zmian w osobowości wychowanka.”² Definicja wychowania Wincentego Okonia dodaje aspekt wymiany działań pomiędzy wychowywanym a wychowującym. Określa, że wychowanie nie jest procesem jednostronnym ale dotyczy zawsze obu podmiotów. Według Lubomirskiego „w wychowaniu chodzi przede wszystkim o wewnętrzną wartość człowieka”³ Pedagog ten dodaje definicji wychowania aspekt aksjologiczny, w którym to wychowawca zmierza do odnalezienia i zaszczepienia w wychowanku określonych wartości. Pedagog niejako programuje umysł ucznia na wybrane przez siebie wartości, zazwyczaj te, które przyświecają ideałom panującym w danym okresie cywilizacji. Według Zygmunta Mysłakowskiego wychowanie to „naturalny proces uwarunkowany mechanizmami niezależnymi od człowieka, lecz ściśle związanymi z jego społeczną naturą oraz wrastaniem w nowe sfery kultury”⁴ Zygmunt Mysłakowski dodaje do definicji wychowania brak zależności tego procesu od człowieka. Oznacza to, że człowiek wychowuje się naturalnie będąc w danej kulturze, nabywa i bierze z niej te wartości, postawy, zachowania, które są dla niej standardowe. Jest to o tyle ważne, że stwarzając dziecku warunki do rozwoju, kształtujemy jego osobowość, tożsamość etc. – czyli wychowujemy, a raczej dziecko samo wychowuje się w relacji z otoczeniem, które mu stworzymy. Wiąże się

¹ Z. Kwieciński, B. Śliwerski (2011), *Pedagogika. Podręcznik akademicki*, Warszawa, PWN, t. 1, s. 22.

² W. Okoń (2001), *Słownik Pedagogiczny*, Warszawa, wyd. Akademickie Żak, s. 445.

³ *Encyklopedia wychowawcza* Lubomirskiego 1912r. t. 8 203s.

⁴ Z. Mysłakowski (1933), t. I/1 s. 15-16.

to bezpośrednio z humanistyczną koncepcją pedagogiczną, której twórcami są między innymi Carls Rogers i Abraham Maslow. Koncepcja ta zakłada samo aktualizację człowieka, samoczynne dążenie człowieka do rozwoju i jedności samego siebie ze sobą⁵. Wojciech Pomykało uważa, że wychowanie to „oddziaływanie całokształtu specyficznych pedagogicznych bodźców i doświadczeń ogólnospołecznych, grupowych, indywidualnych, profesjonalnych i nieprofesjonalnych przynoszących względnie trwałe skutki w rozwoju jednostki ludzkiej w jej sferze fizycznej, umysłowej, społecznej, kulturowej i duchowej.”⁶ Wojciech Pomykało jest bardziej sceptyczny w definiowaniu wychowania. Uważa, że wychowanie nie do końca jest trwale skutecznie, a dodatkowo nie koniecznie mamy wpływ na to w jaki sposób człowiek jest wychowywany. Jest to związane z oddziaływaniem społeczeństwa jako ogółu oraz kultury jako całości. Dlatego bywa, że niektóre bliźniak są od siebie charakterami zupełnie inne, jest to związane z napotkanymi na swojej drodze ludźmi, z wyjazdami, z czytаныmi książkami, oglądanymi filmami, wyjściami do muzeów i tym podobnym instytucji kulturalnych. K. Sośnicki i M. Łobocki określa wychowanie jako „Szerokie rozumienie terminu odnosi się do wychowania skoncentrowanego zarówno na rozwoju umysłowym i uczuciowym jednostki, jak również na sferze jej motywacji i konkretnych działań. Inaczej mówiąc, wychowanie takie jest utożsamiane z rozwijaniem (kształtowaniem) osobowości pod względem wszystkich jej cech. Obejmuje zarówno nauczanie (uczenie się), jak i wychowanie w jego węższym znaczeniu. Innymi słowy, przedmiotem wychowania w szerszym znaczeniu jest "całość psychiki człowieka", czyli "ogół procesów i właściwości psychicznych", tj. zarówno intelektualnych (umysłowych), emocjonalnych (uczuciowych) i wolicjonalnych (chcienia) łącznie z działaniem.”⁷ Wymienieni wyżej autorzy definicji wychowania dodają do jej struktur ujęcie całościowe, w którym wychowawca powinien oddziaływać na każdą sferę wychowanka, nie tylko psychiczną, ale również motywacyjną, twórczą, intelektualną, duchową, emocjonalną. Od kiedy inteligencja emocjonalna weszła na rynek Polski, głównie za sprawą „Inteligencji emocjonalnej” Daniela Golemana, wychowanie bez kształtowania umiejętnego radzenia sobie z własnymi emocjami, jest nie do pomyślenia, dlatego tak ważne jest by nauczyciel/przyszły nauczyciel dbał również o własną inteligencję emocjonalną, której od nauczyciela samoczynnie przyswajają uczeń.

⁵ Wykłady z Pedagogiki Ogólnej, Szczecin 2015/2016, wykładowca: Maksymilian Chutorański.

⁶ W. Pomykało (1996), *Encyklopedia pedagogiczna*, Warszawa, Fundacja innowacja, s. 918.

⁷ K. Sośnicki (1964) , s. 34 za M. Łobocki (2009), *Teoria wychowania w zarysie*, Kraków, wyd. Impuls, s. 32.

Podsumowując wychowanie to ogół działań zmierzających do zmiany osobowości człowieka. Zmiana ta zachodzi pod wpływem nauczyciela, instytucji kulturowych, massmediów, otoczenia, środowiska naturalnego (atmosfery, składu powietrza, hałasu i tym podobne), jak również wewnętrznej motywacji do sięgania po określone książki, filmy. Wychowanie w dużej mierze może być kontrolowane, jednak nie na wszystko można mieć wpływ. Wychowanie to dbanie nie tylko o dobrą wartość psychiczną, ale również duchową, fizyczną, umysłową, emocjonalną. Tworząc odpowiednie środowisko, stwarzamy dziecku bodźce i stymulatory odpowiedzialne za reakcje, myślenie, twórczość i przyswajanie przez dziecko wartości, umiejętności, słów – wszystkiego co w późniejszym życiu odzwierciedli się w jego zachowaniu, postawach, sposobie bycia, mówienia, myślenia.

Literatura:

- Kwieciński Z., Śliwerski B. (2011), *Pedagogika. Podręcznik akademicki*, Warszawa, PWN, t. 1, s. 22.
- Lubomirski, *Encyklopedia wychowawcza*, 1912r., t. 8 ,203s.
- Mysłakowski Z. (1933), t. I/1, s. 15-16.
- Okoń W. (2001), *Słownik Pedagogiczny*, Warszawa, wyd. Akademickie Żak, s. 445.
- Pomykało W. (1996), *Encyklopedia pedagogiczna*, Warszawa, Fundacja innowacja, s. 918.
- Sośnicki K. (1964) , s. 34 za Łobocki M. (2009), *Teoria wychowania w zarysie*, Kraków, wyd. Impuls, s. 32.
- Wykłady z Pedagogiki Ogólnej, Szczecin 2015/2016, wykładowca: Maksymilian Chutorański.